

Nr 33

Av herr Nilsson, Ferdinand, m. fl., om uttagande av den allmänna varuskatten i produktions- eller partihandelsledet.

(Lika lydande med motion nr 56 i Andra kammaren)

Tidsenlig beskattning åsyftar i princip att vederbörlig hänsyn tas till skattebetalarnas försörjningsbörda och skattekraft. Även den indirekta beskattning som beslutas i avsikt att tillföra statskassan s. k. inkomstförstärkning har tagit punktbeskattningens form. Därmed har vunnits, att skattehöjningarna har träffat umbärliga varor, varigenom den enskilde genom att avstå från vad som eventuellt kan betraktas som lyx, eller i vart fall kan avvaras, i viss mån kan reglera skatteuttaget. Syftet kan i enskilda fall ha varit att verka uppskjutande eller hämmande på även i och för sig välmotiverade inköp.

Från sådana tidsenliga beskattningsformer skiljer sig principiellt starkt den år 1959 beslutade s. k. allmänna varuskatten (»oms») just därför att den avsiktligen åsyftats som en generell verkande skatt utan socialt betingade undantag. Det är framför allt från denna synpunkt som denna skatt icke kan som princip accepteras.

Den allmänna varuskatten har dessutom en viss produktionshämmande karaktär, då därav fördyras investeringar i maskiner och byggnad som är av stor betydelse för näringslivet. Det framstår som märkligt, att denna beskattning av företagsamheten infördes just vid den tid då de stora företagens vinster erhöll lindring i beskattningen genom avskaffande av den i klart konjunkturdämpande syfte införda extra bolagsskatten. Detta innebär till sina konsekvenser, att skattetrycket flyttades över från vinstbeskattning till investerings- och omkostnadsbeskattning oavsett företagets bärighet. Och denna omläggning genomfördes vid den tid då en ökad konkurrens och ökade påfrestningar i övrigt är att vänta på grund av vårt lands anslutning till den stormarknad som EFTA-avtalet avser.

När under det tidigare världskriget omsättningsbeskattningen prövades för några år gjordes viktiga undantag, beträffande bl. a. den då särskilt aktuella livsmedelsförsörjningen, i det att jordbruksprodukterna undantogs från omsättningsskatten. Men den 1959 beslutade varuskatten träffar även nödvändighetsvaror av olika slag, också de prisbilliga livsmedlen.

Av en sådan beskattning drabbas den fattigaste för sina torftiga inköp, liksom den sjuke, som tär på sina sparslantar eller skuldsätter sig vid ned-satt arbetsförmåga och liten inkomst. Här tar staten profit på bidragen till de arbetslösa. Folkpensionärer och barnfamiljer, med många munnar att

mätta, träffas också hårt av skatten på livets nödtorft, lika väl som den som utbildar sig och studerar på skuld. Man har gjort gällande, att de beskattningsfria avdragen skulle vara för höga. Om så vore fallet är skatt på det för livsuppehållet nödvändigaste icke det lämpliga sättet att åstadkomma ändring.

Ett begrepp om hur stor del av den beskattning som avses genom omsättningskatten — i budgetförslaget för 1961/62 1 450 000 000 kr. — som hämtas från just nödvändighetsvarorna ger beräkningar av statens jordbruksnämnd i anslutning till förberedelserna till 1959 års proposition om allmän varuskatt. De avser skattens verkningar i anknytning till jordbrukets produkter. Om skattebeloppen som årligen inflyter räknas på affärernas minuthandelspriser, skulle en procent på medel influtna vid försäljning av prisreglerade jordbruksprodukter ge statskassan 70 milj. kr. Med den tillämpade uttagningen av 4,2 procent utgör varuskatten således ett extra påbröd på jordbruksavtalets priser av 294 milj. kr. — under förutsättningen att icke köpmotståndet hos konsumenterna förhindrar pålägget. I annat fall innebär skatten att staten, utan varje hänsyn till jordbrukares olika ekonomiska läge, generellt tar ifrån jordbruket motsvarande del av vad som i gällande avtal lovats.

Denna odemokratiska beskattning genomdrevs med knappa röstsiffror av en faktisk minoritet i riksdagen. Vid 1960 års riksdag sammanfattades i bevillningsutskottet (bet. nr 62) motiveringen för beslutet just med hänvisning till att regeringen vid förslagets utformning eftersträvat ett så vidsträckt skatteunderlag som möjligt. Varje undantag från en beskattning uttagen på minuthandelsstadiet skulle sålunda komplicera affärernas uppbördsredovisning liksom uppbörds kontrollen. Detta, att också de för livets nödtorft erforderliga varorna beskattades, att även de fattigaste fick vara med och betala, gjorde att procenten för skatteuttaget skulle kunna sättas lägre. Likaså menades att omsättningskattens jämna fördelning över hela fältet skulle vara en fördel från konkurrens- och rättvisesynpunkt.

Härtill må anmärkas att det synes främmande för demokratisk grundsyn att mot varandra väga administrativa och uppbördstekniska skäl å ena sidan och sociala synpunkter å den andra samt låta de förra fälla utslaget. Den låga uttagningsprocenten synes även vara en ringa fördel, om den vinnes på bekostnad av påtagliga sociala skadeverkningar. Beträffande de administrativa olägenheterna gäller, att de intimt sammanhänger just med att skatten uttas i minuthandelsledet.

Redan när propositionen om allmän varuskatt förbereddes 1959 ifrågasattes det lämpliga i att förlägga uppbörden till minuthandeln. I motioner både år 1959 (I: 523) och år 1960 (I: 203, II: 246) har understrukits att just skatteuttaget i minuthandeln försvårar en skälig differentiering av beskattningen. Det synes som om detta är en punkt där kravet på rättvisare och från social synpunkt rimligare beskattning särskilt bör sättas in. Om beskattningen överflyttas till produktions- eller partihandelsledet, skulle det vara möjligt att genomföra en från flera synpunkter erforderlig differentie-

ring. Det skulle då underlättas att ompröva i vad mån en produkt är att betrakta som tillhörande det livets nödtröft som icke skäligen bör beskattas. Likaså skulle det vara möjligt att pröva en differentiering av uttagsprocenten beträffande mera lyxbetonade varor i den mån detta kunde anses lämpligt. Det ovan berörda exemplet angående de statligt prisreglerade jordbruksprodukterna skulle också kunna upptas till prövning just från den synpunkten, att de prishilliga livsmedlen, nu liksom under första världskriget, icke bör beskattas i denna form.

Även en gradering av beskattningen från andra synpunkter skulle därigenom underlättas. Exempelvis skulle det vara möjligt att beakta näringslivets synpunkter, skattens verkningar beträffande både erforderlig maskinavkastning och investering i byggnadsverksamhet. Om skatten mera har karaktär av en låt vara omfattande punktbeskattning, skulle det vara möjligt att exempelvis beakta frågan om företagets konkurrensduglighet. Socialt värdefull byggnadsverksamhet, såsom för pensionärsbostäder och egna hem, skulle kunna röna hänsyn av att byggverksamheten icke onödigt fördyras.

Även om ett överflyttande av skatteuttaget till produktions- och partihandelsledet skulle föranleda viss justering uppåt av procentsatsen — något som bör omprövas i samband med strävandena att över huvud taget minska beskattningen — skulle en höjning av procenten, samtidigt som de fabriks- och grossistpriser som läggs till grund för uttaget blir till beloppet mindre, icke behöva medföra någon reell ökning av skattebördan. Att en extraordinär skatt sådan som denna snarast bör sänkas när statens ekonomi möjliggör skattesänkning förefaller naturligt.

På ovan anförda grunder föreslås,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om snar utredning avseende möjligheterna att omlägga uttagen av den 1959 beslutade varuskatten i enlighet med vad i motionen anförts, enär en överflyttning av skatteuttagen till produktions- eller partihandelsled underlättar erforderliga undantaganden från omsättningsskatt av vanliga livsmedel och andra nödvändighetsvaror ävensom i övrigt beaktande av sociala och ekonomiska synpunkter.

Stockholm den 18 januari 1961

Thorsten Larsson

Anton Larsson

Axel Emanuel Andersson

Harald Pettersson

Bertil Jonasson

G. Elofsson

i Vä

Ferdinand Nilsson

i Kungsängen

Eric Carlsson

Georg Carlsson

T. V. Mattsson